І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. з Ню Йорку: BArcly 7-4125

РІК LXV. Ч. 171. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 6-го ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER) 1958 ЦЕНТІВ 12 CENTS. TWO SECTIONS (SECTION 1) No. 171. VOL. LXV.

ПРЕЗИДЕНТ ЗАЯВЛЯЄ ПРО ГОТОВІСТЬ ЗДА БОРОНИТИ КВІМОЙ

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ДОЛЛЕС СКЛАВ ПРИГОТОВЛЕНУ ЗАЯВУ У ВІСЬМОХ ТОЧКАХ ЩОДО ОБОРОНИ ФОРМОЗИ І ОСТРОВІВ В ЇЇ ПРОТОЦІ

Вашинґтон. — Хоча теперішня ситуація в обширі Формози (Тайвану) і її протоки така, що Президент не вважає ще за відповідне „вжити збройних сил, які були б потрібні й відповідні для запевнення оборони Форзи", „проте Президент не завагається вирішити таке, якщо він побачить, що обставини роблять це необхідним, щоб осягнути цілі з резолюції об'єднаного Конґресу", — заявив державний секретар Дж. Ф. Доллес в четвер 4 вересня ц. р., безпосередньо після довгої конференції, переведеної з президентом Айзенгавером у відпочинковому місці перебування Президента біля Нюпорту. „Ми визнали, ствердив державний секретар, що безпека й охорона Квімой і Матсу стали щораз тісніше зв'язані з обороною Тайвану".Якщо Президент ствердить, що настала необхідність активної допомоги, „то це рішення і зумовлена ним акція прийдуть разом швидко й успішно".

Заява державного секретаря Доллеса сконкретизована у вісьмох точках і вона з'ясовує докладно становище Америки до справи Формози та атакованих комуністами інших островів. У першій точці стверджується, що ані Тайван, ані Квімой і Матсу ніколи не були під комуністичною владою, а завжди належали до Вільного Китаю, себто до Китайської Республіки. Друга точка пригадує договірні зобов'язання ЗДА щодо оборони Формози та право Президента вирішувати справу оборони також інших островів, як Квімой і Матсу. „Кожна спроба збоку китайських комуністів захопити тепер ті позиції, чи частину їх, було б грубим порушенням принципів, на яких базується світовий порядок, а саме, що ніяка країна не може користуватися збройною силою для захоплення нової території" — кажеться буквально в третій точці. У четвертій пригадується комуно-китайські погрози й заповіді, в яких говориться однаково про Формозу (Тайван), як про острови Квімой і Матсу. У п'ятій ствердисується ,що покищо, не зважаючи на комуністичне бомбардування Квімою, не можна ще остаточно знати, чи комуністи дійсно рішені силою завойовувати Формозу та острови в її протоці, ані теж не можна ствердити, чи самі націонал-китайські сили не справляться з комуністичними затіями. У шостій точці пригадується, що у Конґресовій резолюції виразно визначено, що „посідання призними урядами на західньому Тихому океані ланцюгу островів, із яких Формоза є частиною, є істотне для життьових інтересів З'єдинених Держав і всіх приязних країн у тамошньому і сусідньому обширі на Тихому океані". У тій точці сказано про те, що Президент не завагається використати дані йому повновласті для оборони Квімой і Матсу, якщо він ствердить, що назріла для цього тамошня ситуація. У наступній точці пригадується комуністичну аґресію в Кореї, а в кінцевій ще раз закликається комуністичний Китай, щоб він відмовився від військової сили, як засобу для осягнення своїх територіяльно-політичних цілей. Пригадавши мирну політику ЗДА, ця офіційна заява державного департаменту, зроблена з авторизацією Президента, доходить до висновку, що ЗДА й надалі триматимуться мирної політики, „поки китайські комуністи своїми діями не залишать нам вибору та не примусять нас виступити в обороні принципів, що їх визнають всі миролюбні уряди".

За газетними відомостями, американські фльота і летунство збомбардували б усі надбережні фортифікації, летовища й інші комуно-китайські споруди, якщо комуністи почали б наступ проти Квімою.

Уряд використовує закон із 1957 року в обороні виборчих прав негрів

Вашинґтон. — Департамент справедливости 4 вересня пораз перший скористав із закону 1957 року про охорону громадянських прав і вніс скаргу в федеральному суді в Колумбусі, Джорджія, проти тих урядовців, які не вписали на виборчий список негрів, хоч вони відповідали всім вимогам стати виборцями. Цей крок уряду свідчить про те, яким важливим є закон із 1957 року про охорону громадянських прав, за ухвалення якого уряд так наполегливо боровся в Сенаті минулого року. Уряд не потребує вносити скарги перед суд присяжних, який міг би бути необ'єктивним, бо складався б із самих білих членів. У своїй скарзі представник департаменту справедливости навів 5-ох негрів, виборчі права яких були порушені. Між ними були 4 учителі і один урядовець в центрі постачання корпусу морської піхоти. В заяві департаменту справедливости читаємо: „Чотирьох учителів не вписано на виборчий список тому, що вони, нібито, не вміють поправно і ясно читати. Урядовця відкинено тому, що, нібито, не вміє поправно і розбірливо писати". Всі вони 7-го квітня пробували зареєструватися, щоб могли брати участь у виборах, але їх не зареєстрували. Представник департаменту справедливости у своїй скарзі наводить ще інші зловживання білих урядовців при не допущуванні кольорового населення до користання з виборчого права.

В АМЕРИЦІ

● **Представник Ради Торговельної Палати** заявляє, що надто великі федеральні видатки, ухвалені Конґресом, матимуть вплив на економічне життя країни впродовж найближчих кількох років. Рада передбачає, що федеральний дефіцит в 1959 році становитиме щонайменше 5 більйонів долярів.

● **У Стендіші, Мейн,** 6-річні четвернята Ребека, Мелісса, Джейн і Вільям Пінкгем всі разом уперше пішли до 1-ої кляси публічної школи.

● **Республіканський конґресмен** із Каліфорнії Патрик Дж. Гіллінґс, який кандидує на головного стейтового прокуратора, заявив, що президент Айзенгавер після 26-го жовтня розпочне виборчу кампанію в користь республіканців, промовляючи в Лос Анджелес, Сан Франсіско або Овкленді.

● **Ресторатор Стів Крейн,** розведений чоловік кінової зірки Ляни Тирнер, відновив свою скаргу в суді, бажаючи стати опікуном своєї доньки 14-річної Черил Крейн, яка вбила коханка матері Джонні Стомпанато, що погрожував її спотворити.

● **Сенатор - демократ Ричард Л. Нюберґер** з Ореґону щасливо перебув в Портленді, Ореґон, операцію видалення злоякісного тумору. Лікарі сподіваються, що сенатор вповні видужає.

● **Арґентинський президент Артуро Фрондізі** дістав запрошення відвідати Білий Дім у січні 1959 року.

● **Президент Айзенгавер** підписав закон про асиґнування 15,000 долярів для охорони і плекання диких гавайських гусей, яких на Гаваях залишилось всього лише 50 штук.

ЗДВИГНЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА ШЕВЧЕНКА У ВАШИНҐТОНІ ТА РЯД ІНШИХ СПРАВ БУЛИ ПРЕДМЕТОМ НАРАД ЕКЗЕКУТИВИ УНСОЮЗУ

Союзівка, Керґонксон. — Головний Екзикутивний Комітет Українського Народного Союзу розглянув на своїх нарадах, що відбулися тут минулого четверга, 4-го вересня, резолюцію минулої 24-ої конвенції УНС в справі ініціятиви для здвигнення пам'ятника Т. Шевченкові в столиці країни, Вашинґтоні, та рішив поробити дальші практичні заходи для перевірки можливостей здійснення тієї резолюції. Резолюція, про яку мова, звучить: „Тому, що в найближчому чотиро-річному періоді припадає 100-річчя з дня смерти найбільшого Сина України, Тараса Шевченка, і тому, що Тарас Шевченко вважається патроном УНСоюзу, і тому, що ця справа вже була предметом нарад і розгляду Культурної Комісії УНС, 24-та Конвенція доручає Головному Урядові, зокрема Екзекутивному Комітетові і Культурній Комісії УНСоюзу: (1) продовжувати ініціятиву в розгляді можливостей побудови пам'ятника Т. Шевченкові в столиці країни, Вашинґтоні, та (2) увійти в цій справі в порозуміння з іншими організаціями, щоб спільно, всією громадою здійснити цей задум і цю ініціятиву". Тому, що справа будови пам'ятника в столиці країни зв'язана із скомплікованою процедурою, включно із окремим законопроєктом в Конґресі ЗДА, Екзекутивний Комітет УНС, виконуючи рекомендацію Конвенції, рішив у першу чергу перевірити всі ці леґально - процедуральні формальності і опісля здійснити другу частину резолюції, себто „ввійти в порозуміння з іншими організаціями, щоб спільно, всією громадою, здійснити цей задум".

Крім цілого ряду інших актуальних біжучих справ, як інвестиції, організаційна кампанія і т. п., Екзекутивний Комітет розглянув та рішив зокрема ще більше поширити і поглибити заінтересування УНСоюзу та його Відділів спортовою активністю нашої молоді, призначивши заступника головного предсідника п. Йосипа Лисогіра спеціяльним референтом цих справ, а дальше рішено розбудувати і вдосконалити ряд зв'язаних із спортовою і культурною активністю удогіднень на Союзівці, зокрема розбудувати відповідно до потреб влаштування для курсів українознавства та дитячої оселі. Розглянено також справу заавансованої підготови публікації англомовної Енциклопедії Українознавства. Наради, в яких взяли участь всі члени Екзекутиви: гол. предсідник Дмитро Галичин, заступники гол. предсідника Йосип Лисогір і Анна Герман, гол. секретар Ярослав Падох і гол. касир Роман Слободян та на яких деякі справи реферували редактор „Свободи" А. Драган і управитель Союзівки Д. Слободян та його асистент В. Квас, тривали впродовж цілого дня. Проводив ними гол. предсідник п. Д. Галичин.

„Поїдьте за залізну заслону і ви станете ліпшим американцем", — каже суддя Лібовіц

Ню Йорк. — Бруклинський суддя Семюел С. Лібовіц вернувся з подорожі по СССР і після повороту до Ню Йорку сказав, що всі судді і прокуратори поза залізною заслоною є „параноїками", які нікому ні в чому не вірять і всіх підозрівають. „Поїдьте за залізну заслону, казав суддя, і ви вернете кращими американцями і будете славити життя під американським прапором", В СССР є „засекречені закони і секретна справедливість, і тому суди відбуваються за закритими дверми". Суддя Лібовіц відбув 3½ годинну розмову з головним прокуратором СССР М. Руденком, яку записав на тейпрекорді. Лібовіц уважає Руденка другою після Хрущова впливовою особою в СССР.Він міг вівідати табори примусової праці і мав право фільмувати та розмовляти з в'язнями в тюрмах під Москвою.

Мілена Рудницька виїхала до Італії

Ню Йорк. — Минулого четверга, 4-го вересня, виїхала кораблем „Індепенденс" на довше перебування до Італії відома громадська і політична діячка, організаторка і довголітня провідниця українського жіночого руху в Західній Україні, п-ні Мілена Рудницька, бувша посолка до польського сейму у Варшаві. В Італії вона, між іншим, має в пляні закінчити деякі розпочаті вже раніше книжкові праці, зокрема працю про зорганізований Москвою в 1932/33 рр. Великий Голод в Україні. Її фейлетони на цю тему, друковані недавно в „Свободі", мали великий відгомін серед читачів. У порті прощали її перед виїздом члени родини та гурт приятелів.

28-го ВЕРЕСНЯ ВІДБУДЕТЬСЯ НА СОЮЗІВЦІ ВЕЛИКИЙ ОСІННІЙ ФЕСТИН

В неділю, 28-го вересня відбудеться на Союзівці великий осінній фестин, получений з вибором Міс Союзівки на 1959-ий рік та рядом інших атракцій. Осінні фестини на Союзівці вже мають свою, правда, недовгу, але славну традицію. Як у минулих роках, так і цим разом цей союзівський фестин буде наче завершенням та прощанням з вакаційним сезоном. Його велика атракція не тільки в багатій та різноманітній фестиновій програмі, але і те, що відбувається саме в тому часі, як природа, приготовляючись до зимового сну, вбирається в свої найпестріші шати та блистить всіми кольорами веселки. Вигодою в цьому є також факт, що в тому часі вже майже немає автомобільного руху на великих шляхах і поїздка на Союзівку навіть із дальших околиць належить до великих приємностей. Зокрема, врочистий характер матиме цього року вибір Міс Союзівки, вже четвертої з черги, та її двох дружок. Для вибору в цьому році встановлено окремий церемоніял, як також встановлено окремий правильник для тих, що можуть зголошуватись і ставати до конкурсу. Правильник передбачає ,що кандидатками на Міс Союзівку можуть бути тільки незамужні дівчата у віці від 17 до 26 років, які є членами УНСоюзу. До конкурсу не можуть ставати ті, що працюють в головній канцелярії УНСоюзу та В-ві „Свобода", або є безпосередньо споріднені з такими працівниками. Фестинова програма передбачає також ряд старокрайових фестинових атракцій. Закликається поодинокі громади довколишніх стейтів, зокрема, закликається Відділи УНСоюзу, щоб організували на цей день спільні автобусові прогулянки на Союзівку для тих, що не мають чи не можуть користати з поїздки приватними автомобілями.

● **Канадійська Палата Громад** ухвалила асиґнувати відповідну суму на будову мосту між Ню Бронсвік Кемпобелльо Айленд і стейтом Мейн у ЗДА.

Англія підтримує Америку в справі Формози

Лондон. — Англійський уряд опинився в дуже незручній ситуації у зв'язку з теперішньою кризою на Далекому Сході, бо з одного боку Англія визнала комуністичний Китай, з другого має тісний союз з З'єдиненими Державами, що визнають націонал-китайський уряд на Формозі (Тайвані). Англійська опінія стоїть під впливом торговельних кіл, які вічно задивлені в зиски з торговельних взаємин з Китаєм, та під впливом пацифістичних і соціялістичних кругів. Тому публічна опінія в Англії не прихильна режимові Чіянґ Кай-шека і воліла би, щоби Америка погодилася на допущення комуністичного Китаю до Об'єднаних Націй. Проте урядові кола спіраються на засадничій базі англійської політики, якою є союз з Америкою. Англійський уряд знає, що не тільки ЗДА, але й Австралія і Нова Зеляндія, члени Комонвелту, страшенне ворожі комуністам та бояться, щоб комуністичний Китай не здобув доступу до тихоокеанського обширу,завоювавши Формозу. Тому англійський уряд підтримує Америку в її становищі щодо оборони прибережних островів Квімой і Матсу, дармащо Англія зберігатиме в цій справі „невтральність", постільки, що не буде анґажуватися своїми збройними силами. Хоча Англія визнала комуністичний Китай, проте — з уваги на англійський Гонґ Конґ — вона бажає собі послаблення, а не скріплення комуністичного Китаю.

Гаммершилд конферував із Нассером

Каїро. — Генеральний секретар Об'єднаних націй Даґ Гаммершилд довго конферував в минулий четвер 4-по вересня ц. р. з президентом Об'єднаної Арабської Республіки Гамалем Абдель Нассером. У тій нараді взяли участь ще тільки з єгипетського боку міністер закордонних справ д-р Махмуд Фавзі, з яким попереднього і того самого дня Гаммершилд переводив тричі конференції, та політичний дорадник Нассера, полк. Сабрі. Про вислід тієї наради не подано ніякого комунікату, але за газетними коментарями — Гаммершилд не добився успіху. Нассер ставить за передумову взагалі розмов про стабілізацію відносин — відкликання американських й англійських військ з Ливану і Йорданії, а Гаммершилд не міг сказати йому, коли ці війська відійдуть. Нассер буцімто заявив теж, що не може бути миру з Ізраїлем. — З Каїро Гаммершилд мав полетіти до Ізраїлю, відтіль до Іраку, Ливану і ще раз до Йорданії. Гаммершилд буцімто рішив приспішити поворот до Ню Йорку, куди він прибув би вже 15 цього місяця. До 30 ц. м. він мусить скласти свій перший звіт про свою миротворчу місію на Середньому Сході.

Японія студіюватиме свою конституцію — в Америці

Токіо. — В найближчому часі виїдуть до З'єдинених Держав три члени покликаної урядом Конституційної Комісії, які мають за завдання скласти проєкт змін у теперішній японській конституції. Вона обов'язує від травня 1947 року і її популярно називають в Японії „конституцією МекАртура", тому, що основні напрямні були списані буцім-то під натиском, чи внаслідку суґестій тодішнього головного команданта американських збройних сил на Далекому Сході з осідком в Японії, генерала Даґласа МекАртура. Японські конституційні фахівці хочуть перевести довгі розмови з генералом МекАртуром в Америці, щоб ствердити ґенезу різних конституційних постанов та їхню інтенцію. Самі американці признали згодом, що вписану в японську конституцію заборону втримувати реґулярну армію за обов'язковою військовою службою — треба змінити, бо Японія потребує армії для своєї оборони.

На конференції „атому для миру" в Женеві вибух спір між делеґатами ЗДА й СССР

Женева. — Первісна згідлива „співіснувальна" атмосфера на міжнародній конференції у Женеві у справі використання атомової енерґії для мирних цілей перейшла в конфлікт між американською та совєтською делеґаціями на тлі доповіді члена американської делеґації, д-ра Віллярда Ліббі, який поручав використовувати атомові вибухи для мирних цілей. Совєтський делеґат проф. Василій Ємельянов оскаржив американського ученого, що Америка хоче — під покришкою використовування атомової енерґії для мирних цілей — продовжувати атомові вибухи. Він заперечив вказану американськими вченими можливість використання обмежених підземних атомових вибухів для переведення великих земних робіт, напр. поширення морської пристані чи відкриття глибоких підземних джерел нафти. Коли американські делеґати пригадали, що ще в 1949 році совєтський делеґат в ОН Андрей Вишинський хвалився, що в Совєтах атомовими вибухами „зрівнюється гори, копається канали та змінається біг рік", то Ємельянов рішуче заперечив, наче б в Совєтах будь-коли роблено такі речі.

УКРАЇНСЬКА ХРОНІКА

● **Другий Конґрес Американських Приятелів АБН** відбудеться в Ню Йорку дня 21-го вересня ц. р. Крім звідомлень про діяльність головної управи й відділів цієї організації у програмі Конґресу передбачені доповіді Яр. Стецька, проф. Лева Добрянського, публіциста Дж. Биргема, сен. О'Коннора та інших.

● **Зустріч молодечих організацій м. Торонта (Канада),** що мала відбутися дня 24 серпня ц. р., перенесено з огляду на непогоду в тому дні на неділю, дня 7 вересня ц. р. Участь в зустрічі візьмуть МУН, „Обнова", ОДУМ, УКЮ, „Зарево", „Пласт", Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, УСК „Тризуб" і СУМК. Відбудеться зустріч на оселі „Київ".

● **На конвенції Українського Національного Об'єднання** і його братніх організацій, що відбулася в днях 30, 31 серпня та 1 вересня ц. р. в Торонто (Канада) головою крайової Екзекутиви УНО вибрано Михайла Шарика. Головою центральної управи Організації Українок Канади переобрано п-ні Степанію Савчук і секретаркою п-ні Ярославу Зорич. Головою головної управи Української Стрілецької Громади переобрано Івана Носика і секретарем обрано Михайла Селешка.

● **Педагогічна Конференція,** що її влаштувало дня 30 серпня ц. р. в Торонті Об'єднання Українських Педагогів Канади, була присвячена обговоренню напрямних виховання в українських школах та виховним системам у країнах вільного світу. В конференції взяли активну участь українські педагоги із ЗДА: проф. В. Стецюк (з доповіддю про „Напрямні виховання в українських школах"), д-р Богдан Романенчук (доповідь „Виховна система в ЗДА"), проф. В. Гришко (доповідь „Виховна система в УССР"), проф. Е. Жарський, проф. А. Антонович та інші. Проводила конференцію президія у складі: д-р Б. Романенчук, проф. З. Зелений, проф. І. Петрів та проф. Микитюк.

ДЕ ҐОЛЬ ЗАКЛИКАЄ ФРАНЦУЗІВ ПРИЙНЯТИ НОВУ КОНСТИТУЦІЮ

ФРАНЦУЗЬКІ КОМУНІСТИ ВЛАШТУВАЛИ БУРХЛИВУ ДЕМОНСТРАЦІЮ ПРОТИ ДЕ ҐОЛЯ

Ген. Шарль де Ґоль

Париж. — У зв'язку із недалеким уже всенародним голосуванням, що мало б затвердити запропоновану урядом де Ґоля нову французьку конституцію, відбулося в Парижі велетенське зібрання, влаштоване прихильниками де Ґоля. Проходило це зібрання в робітничій дільниці Парижу на Площі Республіки в приявності яких 100,000 осіб. У своїй промові до зібраних де Ґоль з'ясував основні принципи проєктованої конституції, що мала б започаткувати нову вже П'яту Республіку в історії Франції. Найважливішою справою є — згідно із словами де Ґоля — встановлення міцної виконної влади у Франції, як і відновлення її могутности і престижу, бо без того Франція загине, залишаючись в найкращому випадку відсталою нацією, без відповідної поваги і значення у світі. В дальшому де Ґоль підкреслив, що те, чого він прагне і що покладено в основу нової конституції, є здійснення справжнього республіканського ладу у Франції, а не встановлення диктатури, як твердять проводи лівих партій. Під сучасну пору Франція, як ще ніколи в своїй історії, потребує негайних основних реформ у суспільній, економічній і науковій ділянках і повного відновлення у своїй індустрії та сільському господарстві. Крім того одним із пекучих завдань є встановлення тривалого миру в Альжирі і випрацювання відповідної програми державного і господарського розвитку цієї країни. Якщо майбутні французькі уряди не матимуть відповідної сили, тривалости і престижу, то Франція не зможе вийти із стану дотеперішнього паралічу. В зібранні, що на ньому виступав де Ґоль, брали участь члени його уряду і воно було добре зорганізоване. На півгодини перед зібранням почали збиратися в околицях площі комуністи і члени інших опозиційних партій, намагаючися зірвати зібрання і перешкодити виголошенню промови де Ґоля. Тоді теж прийшло до перших зударів між поліцією і комуністами. Коли ж комуністам не повелося увірватися на площу, де проходило зібрання, вони, зґуртувались на суміжних вулицях і площах, пробували перешкоджувати криком. Під час сутичок з поліцією було кілька осіб поранених камінням. Демонстранти повибивали теж вікна в деяких домах і пошкодили кілька авт. Це була перша комуністична демонстрація проти де Ґоля на протязі останніх трьох місяців, відколи він прийшов до влади.

Комуністичний Китай проголосив 12-милеву прибережну морську смугу — „внутрішніми водами"

Гонґ Конґ. — Комуністично-китайський уряд проголосив 4 вересня ц. р. широку на 12 миль морську смугу біля берегів суходільного Китаю, як також довкола всіх тих островів, до яких комуно-китайський режим зголошує претенсію, як „внутрішні води" комуністичного Китаю. У комуно-китайському повідомленні виразно називається острови Формозу, Квімой, Малий Квімой, Матсу, Татан, Ертан і Тунґтін в протоці Формози, як ті, що охоплені новим „законом" про визначення кордонів „внутрішніх вод" Китаю. У тому повідомленні говориться буквально: „Китай має право відзискати ті обшири всіми доступними способами у відповідному часі і це його внутрішня справа, а ніяка чужинецька інтервенція не може тут бути толерована". Якщо б у практиці застосувати це комуно-китайське проголошення, то американські, ані ніякі інші кораблі ні літаки (бо той „закон" стосується теж повітряного простору) не мали б доступу ні до Формози ні до будь-яких інших островів з архіпелагу Пескадорів і острівців в протоці Формози. ЗДА негайно проголосили, що вони визнають скрізь тільки тримилеву морську прибережну смугу за внутрішні води даних країн. Комуністичний Китай стоїть на становищі, що ЗДА „окупує" Формозу. Кораблі й літаки ЗДА так само не будуть запитувати комуністичного дозволу в користуванні протокою Формози, як це було досі, стверджує американська преса.

У СВІТІ

● **Уряд Мадярщини** не допустив американських журналістів на міжнародні змагання з плавби, що відбуваються в Будапешті. Цим він „пометився" за недопущення Америкою комуно-мадярських журналістів на надзвичайну сесію Генеральної Асамблеї ОН у Ню Йорку в справі конфлікту на Середньому Сході.

● **У Парижі** поліція переслухувала протягом вісьмох днів 14,000 альжирців. У тому самому часі в сутичках з поліцією чотири альжирські терористи згинули і 10 були ранені. 26 терористів і 249 „націоналістичних аґітаторів" заарештовано. Альжирські терористи протягом одного тижня вбили у Парижі сім осіб, в тому числі чотирьох поліцаїв.

● **У Румунії** — як твердить юґославська преса — виарештувано сотні урядовців за „розтрачування народного майна".

● **У Копенгазі, в Данії,** відкрито новий шпиталь, „наймодерніший з усіх шпиталів в цілому світі". Він коштує $13,000,000 і має 1,200 ліжок і шість операційних заль з амфітеатрами для глядачів. Його будувала американська інженерська фірма.

● **У Південній Кореї** протягом останніх трьох днів померло ще 130 осіб, хворих на сплячки. Загальну кількість померлих від цієї сташної зарази обраховують на 1,000 осіб, переважно дітей до 14-го року. Загалом коло 6,000 осіб хворіло в Кореї протягом останніх кількох тижнів на сплячку.

● **На передмісті Лондону** сім осіб згинуло, а вісім поранено, коли двомоторовий вантажний літак, збившися з курсу в густій мряці, впав на мешкальний будинок. Сталося це в минулий вівторок уранці. Жертви цієї катастрофи: молода жінка з трьома дітьми і члени залоги літака.

● **На конґресі англійських професійних спілок** в Барнемавті віце-президент американської Федерації Праці і Індустріяльних організацій, Джордж М. Гаррісон, заявив, що в обличчі совєтської небезпеки вільний світ не мав іншого вибору, як озброїтися наймодернішою зброєю, включно з атомовою і водневою. В англійських робітничих спілках дуже сильну групу становлять комуністи й ліві соціялісти, які, воюючи пацифістичними гаслами, кричать про скасування атомової зброї — для Англії і Америки, але не для Совєтського Союзу.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

МІСІЯ ВІЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Мова про Капелю Українських Бандуристів ім Т. Шевченка та її пляновану подорож до Европи і турне по Америці й Канаді. Називаємо цю подорож місією вільної України, бо такою вона справді є.

У зв'язку з недавніми подіями на Середньому Сході, президент Айзенгавер говорив про „внутрішню агресію" червоної Москви на поодинокі країни. Правду сказавши, таку агресію Москва завжди практикувала, змінюючи тільки методи та достосовуючи їх до кожночасних обставин.

„Внутрішню агресію" практикує большевицька Москва й у відношенні до української спільноти у вільному світі, докраю занепокоєна її активністю в користь визволення України. Ця агресія переходила різні стадії і проявлялась усіми можливими способами, включно із скритовбивствами, як це було у випадку символів і лідерів українського визвольного руху сл. п. головного отамана Симона Петлюри та полк. Євгена Коновальця. Після примусової репатріяції по закінченні другої світової війни та повного провалу акції міхайловського комітету „за повернення на батьківщину", внутрішня агресія на українську спільноту ведеться тепер з виразною перевагою найбільш небезпечних метод: культури. Подібно, як використовує Москва для своїх завойовницьких цілей націоналістичні рухи колоніяльних народів, так і в нашому випадку намагається вона використати проти нас нашу „слабість" до культури. В Америці й Канаді розходяться сотнями тисяч совєтські грамофонні платівки, в Ню Йорку можна дістати люксусові совєтські видання, яких немає в Києві, львівська і київська радіовисильні у своїх програмах для „співвітчизняників за рубежем" передають авдиції, за слухання яких у Львові чи Києві можна попасти щонайменше до концентраційного табору. А останнім часом почали свої прогулянки на Захід і — ніде правди діти — першорядні мистецькі ансамблі, що мають виконувати ролю справжніх мітологічних сирен, які чарівним співом заманювали і вбивали мореплавців.

Большевики можуть поґратулювати собі початковим успіхам тієї агресії культурними засобами. Це бо й стало одною з причин досить підозрілої „орієнтації на реалітети" деяких кол української еміграції, а після недавніх виступів Державного Українського Хору під проводом Григорія Верьовки на міжнародній виставці в Брюсселі місцеві українські „Вісті" (з 18-го серпня) надрукували таку ентузіястичну редакційну оцінку тих виступів і їх значення для „української культури", що звичайному громадянинові не залишалося б нічого іншого, як зібрати свої манатки і піти за голосом тих совєтських сирен на свою загибіль. „Ню Йорк Таймс" писав про ті самі виступи також ентузіястично, як про „тріюмф російської культури".

Така совєтська акція, яку дехто з наших земляків оцінює, як мимовільну совєтську прислугу Україні, бо, мовляв, „про Україну говорять", пізнають її культуру,— може мати на меті все інше, тільки не прислугу Україні. Вона, без сумніву, є данайським дарунком, призначеним на нашу загибіль. Це можна легко доказати. Большевики не такі то вже дурні, зокрема в пропаґанді, і бандурою, шараварами, піснею та гопаком задумали знівечити те, чого не могли знівечити терористичними засобами.

З тієї підступної агресії червоної Москви ми все ще мало здаємо собі справу і їй не протидіємо. І тут саме думка вертається до нашої Капелі Бандуристів, яка зазнала всіх переслідувань тоді, як була під „опікою" Москви, і яка опісля, під час останньої війни попала в табір невільничої праці в Німеччині, бо своїми першими виступами на Волині малощо не викликала всенародного зриву проти нового окупанта. Сьогодні ця Капеля може стати одним з найсильніших наших арґументів і засобів, однаково, як проти згадуваної „внутрішньої аґресії" Москви на нашу спільноту, так і в користь української визвольної справи. Ця Капеля може стати справжньою місією вільної України, якщо ми цього схочемо і в цьому їй допоможемо. А допомогти дуже легко, бо єдине, чого від нас Капеля хоче, це — доброзичливости і відповідної грошової пожертви. В половині жовтня Капеля вибирається в свою місію. На ту ціль громадянство склало досі коло 30,000 долярів, а потрібно ще 40,000. Час уже дуже, дуже короткий і з цією пожертвою повинен поспішити кожний з нас, кожна наша організація, зокрема члени та Відділи УНСоюзу, що завжди були перші у підтримці доброї справи. Тут і там видвигається сумніви, чи Капеля має дані і чи є вона встані виконати свою велику місію. Виконаймо насамперед наш обов'язок, даймо Капелі відповідні фонди, а тоді будемо дебатувати, що і як ще треба зробити, щоб місія була успішна.

ГАММЕРШИЛД НА СЕРЕДНЬОМУ СХОДІ

Резолюція Генеральної Асамблеї Об'єднаних Націй, прийнята 21 серпня ц. р. на надзвичайній сесії всіми 80 голосами, уповноважила генерального секретаря Даґа Гаммершилда „вжити таких практичних заходів", які „облегшили б відкликання чужих військ" з Ливану і Йорданії. У виконанні цієї резолюції Гаммершилд виїхав на Середній Схід і минулого тижня три дні відбув в Йорданії на розмовах з королем Гуссейном та його прем'єром Саміром ель-Ріфаєм. Свої наради на Середньому Сході він перервав для подорожі до Женеви на конференцію „Атом для миру". Але швидко знову повернувся туди, щоб продовжувати розмови, у висліді яких можуть бути прийняті ті покищо нікому невідомі „практичні заходи" які мають стати тривким ґарантом миру і безпеки на Середньому Сході, на місце тимчасового ґаранта — англо-американських військ в Ливані і Йорданії.

Але знайти такі „практичні заходи" — нелегка справа. Об'єднані Нації, як установа, та її генеральний секретар, як миротворчий дипломат, безумовно дістали від збору членів ОН скріплення свого авторитету. Однак, резолюція, якою члени Об'єднаних Націй скинули з себе безпосередню відповідальність і переклали її на плечі Гаммершилда, може обернутись бумеранґом проти Об'єднаних Націй та її генерального секретаря, якщо у практиці виявиться, що він безсильний. А дотеперішні висліди його нарад в Йорданії і частинно, у дорозі до Женеви, в Ливані, не настроюють дуже оптимістично.

Гордіїв вузол, що його має розв'язати Даґ Гаммершилд, справді дуже заплутаний. Передумовою миру й спокою на Середньому Сході є — як це вже публічно ствердили у своїх промовах і Гаммершилд і Айзенгавер — внутрішня згода серед самих арабів. Адже весь процес на терені Об'єднаних Націй виник із скарги арабів (Ливану і Йорданії) проти арабів (Об'єднаної Арабської Республіки). Американська інтервенція в Ливані врятувала прозахідній режим президента Каміля Шамуна від упадку, але не запровадила внутрішнього миру. „Приватні армії" не розв'язались, страйк, що триває три місяці, все ще паралізує господарське життя, в краю не вщухає анархія. Так само в Йорданії не минулася небезпека, що, після відкликання англійського десанту, націоналісти на спілку з комуністами повалять престіл Гуссейна, і це спровокує Ізраїль до збройного виступу, який з черги розпалить нову велику війну.

Хоч формально мир і спокій залежать від місцевих арабських лідерів, від їхньої толеранції та примирливости чи, навпаки, взаємної нетерпимости і заїлости, — насправді ключ від ситуації лежить в руках єгипетського диктаторського президента Гамаля Абдель Нассера. Тому розмови Гаммершилда з Гуссейном в Йорданії та обсерваторами ОН в Ливані мали підготовчий характер до вирішних розмов, що він їх почав переводити в Каїро з Нассером. Навіть ті арабські лідери в Ливані і Йорданії, які просили допомоги в ЗДА й Англії, не захоплені перебуванням на їх території чужих військ. Але радикальна опозиція в одній і другій країні стане згідливішою до співпраці, якщо знатиме, що не дістане активної підтримки від Об'єднаної Арабської Республіки. Відносини покращають, коли припиниться нацьковувальна радіо-і пресова кампанія, коли відпадуть усі ті елементи, що становили посередню агресію. Тоді прийшла б черга на запроєктований Айзенгавером реґіональний банк з арабськими та закордонними фондами для піднесення економіки в потребуючих арабських країнах. Зокрема, прийшла б черга на допомогу Ливанові для загоєння ран, завданих громадянською війною, та встановлення зрівноваженого бюджету для Йорданії, що не всилі втриматись власними ресурсами.

Тут справа не тільки в заявах і обіцянках, але й ґарантіях. Резолюцію на Генеральній Асамблеї ОН запропонували і за неї голосували 10 арабських держав. Але вони таке саме взаємне пошанування самостійности, невмішування у внутрішні справи сусідів, співпрацю і т. д. — деклярували в статуті Арабської Ліґи і в чартері Об'єднаних Націй. Гаммершилд начебто хоче дістати згоду від усіх арабських країн на встановлення на Середньому Сході таких „амбасадорів Об'єднаних Націй", які мали б стежити за зберіганням ладу та приймати скарги на його порушників. Дуже сумнівно, чи погодиться Нассер на таку контролю. Гаммершилд має до кінця цього місяця скласти своє перше звідомлення на звичайній сесії ОН. До того часу з'ясують свої позиції і Нассер і новий президент Ливану. Міжнародне зацікавлення Середнім Сходом дещо зменшилось. Від висліду місії Гаммершилда залежатиме, чи прийде там дійсно зміна на краще. Від того залежить також престиж ОН.

ЛІТА ТУТ НЕМАЄ...

Літа тут не має,
Літо там далеко,
Де сміється сонце,
де трава цвіте,
Де пливе під небом
голубим лелека
И над його розкриллям
синій день росте.

Літа тут немає,
Осінь тут, тумани,
Літо там, де ллються
морем пшениці,
Де шумлять привітно,
трепетно каштани,
Плещуть срібні хвилі
у Дніпрі-ріці.

Літа тут немає,
Сіро тут і сумно,
Літо там, де в житі
волошки цвітуть,
Де бринить над ними
вітер срібно-струнно,
Пахнуть медом квіти
Літо там, не тут.

Літо там, де пісня
маком розцвітає
І летить на вітрі
у безхмару даль,
В сонячній країні,
що човни хитає,
Що портами мріє —
жде на наш причал.

БОГДАН БОРА

У ЦАРСТВІ ТОТАЛЬНОЇ ЦЕНЗУРИ

В Совєтському Союзі від самого початку його існування введено постійну, дуже сувору цензуру всього друкованого слова. Стосується вона не тільки пресових та книжкових видань і радіо-телевізійних передач, але й усіх повідомлень, що їх передають чи хочуть передати за кордон газетні кореспонденти, акредитовані в Москві чи інших містах СССР. Здійснює всю цю цензуру спеціяльна урядова установа — Главліт (Главноє управлєніє по дєлам литератури), яка поруч КҐБ (Комітету Державної Безпеки) та МВД (Міністерства Внутрішніх Справ) є одним з найголовніших знарядь комуністичної диктатури.

Совєтські самодержці і комуністичні поплентачі в усьому світі заперечують існування будь-якої цензури в СССР, заявляючи, що преса й література користуються там повною свободою. Немає ніякої згадки про Главліт в СБЕ (Совєтская Большая Энциклопедія), хоч є там згадки про всі інші совєтські „головні управління", включно з Главнаукою, що на ділі є головним контрольним управлінням в справах науки. Про реальне існування Главліту знають не тільки всі службовці совєтських видавництв і редакцій, але навіть усі закордонні кореспонденти, бо ж без печатки уповноваженого Главліту не може бути передана закордон ні одна із їх кореспонденцій.

Діяльность Главліту в ділянці цензурування пресових повідомлень, висиланих з СССР (листами, телефоном або телеграфом), присвятив обширну статтю Деніел Шор, кореспондент Колумбія Бродкестінґ Систем, який перебував у Москві в рр 1956/1957 і якому тепер большевики відмовили візи на в'їзд до СССР. Стаття Шора надрукована в тижневому додатку до Ню Йорк Таймсу з 17 серпня ц. р.

Московський відділ Главліту міститься в будинку Центрального Телеграфу, через який мусять переходити всі телеграми й телефонічні розмови з закордоном, значить кореспонденції й повідомлення яких 30 закордонних кореспондентів, акредитованих у Москві. Кожну кореспонденцію чи вістку (навіть для телефонічного переказу) газетні кореспонденти мусять подавати на письмі в трьох копіях службовцеві Центрального Телеграфу, і він, зареєструвавши її в окремій книжці, передає її „кудись далі", до цензорського відділу, де урядують вишколені в англійській, французькій, німецькій, італійській та інших мовах цензори, які працюють на зміну день і ніч. Копія повідомлення може бути повернена кореспондентові по десятьох хвилинах, але інколи цензурування триває цілу добу, а то й дві. Бувало, що цензурування тривало й цілий тиждень. Якщо кореспондентові не повертають копії його кореспонденції, то це визначає, що вона сконфіскована. Справлені цензурою з повикреслюваними окремими місцями кореспонденції службовці Центрального Телеграфу висилають негайно самі, без будь-якого порозуміння чи узгіднення з кореспондентом. Про всі зміни і викреслення, зроблені в кореспонденції цензором, кореспондент довідується щойно після того, як її вже вислано каблевою чи телеграфічною дорогою закордон. Кожна з повернутих кореспондентам копій їхніх повідомлень позначена печаткою „Уполномоченный Главлита".

Якщо кореспондент передає своє повідомлення телефонічно, то телефон негайно вилучують, коли він пробує передати хоч би одно слово, що його нема в дозволеній цензурою копії його повідомлення. Роблять це „невидимі" цензори, що підслухують кожну з закордонних розмов, без ніякого вияснення, і проти цього „вилучення" кореспондент не має ніякої можливости протестувати. Не мають кореспонденти також можливости безпосередньо зустрічатися з цензорами, і зовсім не знають, хто вони, жінки чи чоловіки, старі чи молоді. Єдине, що кореспонденти можуть дізнатися на підставі одержаних копій, це те, що цензори добре вишколені в чужих мовах, і що тільки винятково не всилі вони збагнути якоїсь мовної „закавики".

У цензуруванні повідомлень, призначених для закордону, совєтські цензори додержуються точно окреслених принципів. В загальному вони забороняють усе, що могло б пошкодити так чи інакше совєтському престижеві у світі. Зокрема забороняють кореспондентам: подавати будь-які натяки на такі чи інші прояви внутрішнього неспокою чи незадоволення в СССР; писати про такі чи інші непогодження між Совєтським Союзом і іншими членами комуністичного бльоку; коментувати такі чи інші антагонізми між членами совєтського керівництва, можливості їх усунення, їхню хворобу або навіть їх неприсутність у столиці СССР; писати про совєтську мілітарну силу, навіть про те, що кожен може бачити власними очима; подавати будь-які персональні повідомлення про членів найвищої совєтської ієрархії, навіть, наприклад, такі, що Хрущов не є п'яницею; подавати будь-які вістки про діяльність МВД, ув'язнення і засуди до концентраційних таборів, як теж про совєтську цензуру та її методи.

Звичайно водиться так, що найскорше дозволяють закордонним кореспондентам подавати до преси те, про що сповіщають совєтські часописи чи офіційні джерела. Але й тут бувають винятки. Недавно, наприклад, заборонили передавати біографію де Голя, надруковану в Совєтській Великій Енциклопедії, в якій французький генерал названий реакціонером, фашистом і т. д. Так само після відвідин Хрущова у Тіта цензура не дозволила згадувати листа, що його опублікував був проти Тіта Молотов у 1948 році.

Поза цією „нормальною" настановою совєтської цензури, бувають періоди її загострення. Такі періоди були, зокрема, після виголошення Хрущовим його „десталінізаційної" промови в лютому 1956 р., під час жовтневих подій у Польщі в 1956 році, після „вичищення" з ЦК компартії групи Маленкова, Молотова, Каґановіча та Шепілова і потім після усунення Жукова. Промови Хрущова з „розвінчанням" Сталіна не можна було згадувати протягом двох тижнів, хоч вона була вже широко відома совєтським і сателітним партійним колам. Невільно було також цитувати її навіть тоді, як вона була вже опублікована в цілості закордоном. Ніяких коментарів чи хоч би натяків не можна було передавати під час совєтської інтервенції на Мадярщині в листопаді 1956 р. Викреслювано тоді навіть висловлювання самого Хрущова, зв'язані з мадярськими подіями.

В загальному совєтська цензура забороняє все, що могло б так чи інакше пошкодити опінії Совєтського Союзу закордоном. Водночас із цим вона дозволяє передавати евідентно неправдиві повідомлення, якщо вони причиняються до піднесення престижу СССР у світі. Стосується цензура не тільки до закордонних кореспондентів. Підлягають їй навіть найвищі партійні функціонери і члени уряду, яким не вільно під загрозою важких наслідків виявляти, особливо чужинцям, нічого такого, про що офіційно не подано до відома. Охоплює совєтська цензура ригористично всі прояви життя і всі ділянки літератури, мистецтва та науки, і з цього погляду вона є куди дошкульнішою і суворішою, як була царська, фашистівська чи гітлерівська цензура.

Читайте українські книжки й газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила!

СПРАВА ОБ'ЄДНАННЯ ШКІЛ В ПІВДЕННИХ СТЕЙТАХ

Справа об'єднання школи в Литтл Року, Аркенсо, знову стала найважливішою внутрішньою проблемою ЗДА. Про неї говорив президент Айзенгавер на пресовій конференції, нею займається найвищий Суд на надзвичайній сесії, в цій справі ухвалює стейтова леґіслятура Аркенсо окремі закони. Перед початком навчального року справа шкільної інтеґрації й сеґреґації зактуалізувалася так, що про неї пишуть майже всі часописи й говорять численні телевізійні та радіові стації.

Найвищий Суд ЗДА ще в 1954 році вирішив, що окремі школи для кольорових дітей противляться духові конституції, в якій усі громадяни мають рівні права. Але практично розв'язати це завдання не легко. В столиці стейту Аркенсо, Литтл Року, губернатор Орвел Е. Фобус, спираючись на відділ Крайової Гвардії, не допустив до центральної середньої школи 9 негритянських учнів, які, згідно з ухвалою федерального суду, мали право до неї вписатися.

Федеральний уряд підтримав рішення суду, і президент Айзенгавер вислав федеральне військо, яке уможливило кольоровим учням навчання в центральній публічній школі разом із білими учнями. Однак, цього року шкільна рада звернулася до суду з просьбою про припинення сеґреґації в цій школі, і суд узгляднив її просьбу. Справою зайнявся Найвищий Суд ЗДА, який аж після 11-го вересня має вирішити, чи центральна середня школа в Литтл Року існуватиме тільки для білих учнів, чи до неї зможуть ходити й ті кольорові учні, які цього бажають. Президент Айзенгавер на пресовій конференції заявив, чи не добре було б сповільнити темпо об'єднування шкіл, підкресливши при цьому, що він всіми засобами змагатиме до того, щоб рішення судів були виконувані. Говорячи про потребу сповільнити об'єднування шкіл, Президент напевно мав на увазі, що на південному сході ще й досі в сімох стейтах не об'єднано ані однієї школи, і немає виглядів, щоб у найближчому часі могла початись інтеґрація. До цих стейтів належать: Луїзіяна — 1,796,683 мешканців, в тому числі 882,428 негрів; Міссіссіпі — 1,188,632 (986,494); Алабама — 2,070,591 (979,617); Джорджія — 2,380,577 (1,062,762); Флорида — 2,166,051 (603,101); Південна Каролайна — 1,293,405 (822,077) і Вірджінія — 2,581,555 (734,211).

Щоправда, між цими стейтами є деякі різниці в настроях щодо об'єднання шкіл. І так, стейти Міссіссіпі, Джорджія і Південна Каролайна покищо стоять найдалі від шкільної інтеґрації. В Міссіссіпі досі негритянське населення не внесло ані однієї просьби про допущення кольорових дітей до шкіл із білими дітьми. Джорджія має вже готові закони для боротьби проти можливої інтеґрації. Те саме в Південній Каролайні. На Флориді дещо поміркованіші настрої, але й там не можна сподіватися, щоб у скорому часі було відкрито бодай одну спільну школу для дітей обох рас. В Луїзіяні вже видано наказ про інтеґрацію школи в Ню Орлінсі, але суддя ще не визначив реченця, коли це мало б бути здійснене.

Кілька стейтів на північ від згадуваних можуть похвалитися деякими успіхами в справі об'єднання шкіл. І так, у Північній Каролайні (2,983,121 населення, в тому числі 1,047,353 чорні) вже об'єднано 2 відсотки шкіл; у Теннессі (2,760,257 — 530,603) — 2 відсотки; в Аркенсо (1,481,507 — 426,639) — 4 відсотки; в Тексасі (6,726,534 — 977,458) — 17 відсотків і в Делаварі (273,878 — 43,598) — 30 відсотків.

У стейтах на північ від згаданих вище, де кольорового населення менше, відсоток об'єднаних шкіл набагато вищий. І так, Західня Вірджінія має на 100 відсотків об'єднані школи (населення 1,890,282, в тому числі чорних 114,867); Меріленд — 91 відсоток (1,954,975 — 385,972); Мізурі — 86% (3,655,593 — 297,088); Оклагома — 80% (2,032,526 — 145,503); Кентаки — 67% (2,742,090 — 201,921).

Найвищий Суд ЗДА зарядив, що федеральні суди повинні вирішувати, коли в даних повітах має починатися інтеґрація шкіл. Ми вже згадували, що в деяких південних стейтах досі не знайшлося таких кольорових батьків, які просили б суд про допущення їхніх дітей до шкіл із білими учнями. З цього бачимо, що шкільної проблеми на півдні не можна вирішити самим лише рішенням суду чи зарядженням Президента.

В справі інтеґрації шкіл заінтересовані мільйони людей. Найкраще розв'язати цю справу можна було б лише тоді, якби вдалося переконати біле населення, що демократизм вимагає, щоб кольорові діти навчалися разом із білими, якщо батьки кольорових дітей цього бажають.

Справа ця нелегка, і не швидко можна її здійснити. Але вона мусить бути здійснена, як то вже є в північних і середніх стейтах, де немає жадного расового обмеження.

В. Ленцик

ЗАПИСКИ ЧИНА св. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

Том II (VIII), Випуск 1-2, 3-4, Рим 1954, 1956)

(1)

Записки ЧСВВ мають уже добру славу як наукового збірника серед своїх і чужих науковців. Основником та довголітнім редактором цього цінного видання був незабутньої пам'яті о. д-р Йосафат Скрутень, ЧСВВ, що своєю вмілою рукою провадив оцю духову свою дитину від самого початку, себто від 1924 року до приходу большевиків у 1939 році. Під час війни багато цінного матеріялу, зібраного пок. о. Скрутнем, пропало безслідно. Одначе, залишився отой животворний дух — продовжувати корисне діло далі. І тим продовжувачем світлої василіянської наукової традиції з-перед другої світової війни є гурт василіянських учених при Протоархимандрії Чина св. Василія Великого в Римі, між ними якийсь час і сам Основник Записок, пок. о. Йосафат Скрутень, а саме до його смерти, що наступила передчасно в 1951 році.

Записки складаються з трьох частин, або офіційно Секцій, а саме Секція І-ша, монографій, Секція ІІ-га (це Записки в стислому того слова значенні) — містять статті, документи, місцелянеа та бібліографію, в тому числі рецензії і т. д. та СекціяІІІ, яка складається з Документів Ватиканських Архівів.

Ціле видання редаґує Колеґія, в склад якої входять о. И. Р. Мартинець (тепер номінований першим єпископом для українців в Бразилії), який редаґує Секцію І, о. д-р Іриней Назарко, який редаґує Секцію ІІ, та о. д-р Атанасій Г. Великий, який редаґує Секцію ІІІ і рівночасно є відвічальним редактором цілого Видавництва.

Записки появляються „неперіодично, працею і засобами оо. Василіян, за співучастю й інших учених, своїх і чужих". Видання це, як зазначено на другій сторінці обгортки, „присвячене студіям з різних галузей церковного історіознавства европейського Сходу".

В цьому огляді хочемо звернути увагу нашого суспільства (не лише науковців, бо ж це цінність загальноукраїнська) на два випуски ІІ (VIII) тому, які маємо під рукою. При тому обговоримо матеріял, що творить цілість, а вміщений у двох випусках, спільно, решта знову, так, як він вміщений в обох випусках за чергою.

Якщо йде про мову, в якій Записки друкують, то вона у Секції ІІ переважно українська, одначе є розвідки в латинській, німецькій чи інших мовах. Само собою, що в розділі Документи Колектанеа документи подані в мові оригіналу.

Тематика 1-2 Випуску має свого роду „соборний" характер, коли брати до уваги територію України. Є тут проблематика Східніх Земель України, а саме стаття проф. Бориса Жука п. н. „Хрести та образки Київської Руси". Ця стаття дає дуже інтересні відомості про те, як в Україні X-XIII сторіч розвивалось мистецтво, зв'язане з християнством.

Далі є праця д-ра Леоніда Соневицького п. н. „Український Єпископат Перемиської і Холмської Єпархій в XV-XVI ст." Це тематика західніх і північно-західніх земель. Праця Л. Соневицького продовжується теж у Випуску 3-4, і охоплює цікавий період в історії нашої Церкви згаданих територій. Автор подає біографічні відомості про єрархів перемиської та холмської єпархій, їхню освіту, спосіб поставлення на владицтва, а вкінці обговорює пастирську діяльність. Хоча сама праця оперта на знаних джерелах та літературі, проте підхід, насвітлення та висновки Автора цікаві і є цінним вкладом в нашу історично-церковну літературу.

З черги о. Михайло Ваврик, ЧСВВ подає в скороченні Лаврівську Хроніку (1771-1882). Це хроніка монастиря, що його мав основувати князь Лев Данилович 1292 р. Вона є цінним джерелом до пізнання життя Чина св. Василія, а головно дає свідоцтво про монаше шкільництво, якого Лаврів був одним з головних осередків. Лаврівська Хроніка вміщена у Випусках 1-2 і закінчена у Випусках 3-4.

Окрему цілість 1-2 Випуску становлять доповіді, присвячені тематиці: „Корона Данила Романовича 1253-1953".

Доповіді, які тут перелічимо, були виголошені на Римській сесії наукової конференції НТШ з нагоди 700-літнього ювілею коронації Данила Романовича. Автори та теми доповідей були ось такі: о. А. Г. Великий, ЧСВВ: „Проблема Коронації Данила"; о. М. М. Войнар, ЧСВВ: „Корона Данила в правно-політичній структурі Сходу (Візантії); о. Е. Камінський: „Корона Данила в правно-політичній структурі Заходу"; о. Іван Хома: „Східньо-Европейська політика Папи Інокентія IV"; М. Стасів: „Корона Данила і Татари"; о. І. Назарко: „Вплив Старо-Руського Християнства на Монголів"; Всі ці солідно опрацьовані доповіді мають наукову вартість і їх з інтересом прочитає кожна інтеліґентна людина.

В другій частині 1-2 Випуску — Документи Колектанеа, вміщена праця А. Годінки в латинській мові про Документи (грамоти) Теодора Коріятовича і заложення монастиря на Чернечій Горі в Мукачеві. Отже, це історичний матеріял, зв'язаний із територію Карпатської України.

В дальшій частині того самого розділу проф. Ілько Борщак, відомий дослідник доби Мазепи та мазепинської еміґрації, найкращий наш знавець французьких архівів, дає статтю п. н. „Діла й дні Гетьмана Пилипа Орлика в жовтні-грудні 1728 р." В підзаголовку пояснення автора, що ця стаття опрацьована на основі невиданого оригінального рукописного щоденника Гетьмана, що зберігається в Архіві французького міністерства закордонних справ. Цей щоденник писаний саме 270 років тому. Стаття ця має особливу вартість напередодні відзначень 250-літнього ювілею боротьби Гетьмана Івана Мазепи за незалежність України та її трагічний кінець у битві під Полтавою 1709 року.

Інша стаття того самого автора носить назву: „Франція й Переяславська Рада 1654 р." (За тогочасними документами).

В дальшому о. А. Баран подає в латинській мові матеріяли до біографії єпископа мукачівського Йосифа Волошиновського (1667).

В ІІІ частині 1-2 Випуску записок, що має назву Місцелянеа (різнородне), вміщена стаття о. д-ра Мелетія Войнара, ЧСВВ п. н. „Апробата папська Конституції Чину св. Василія ім. св. Йосафата в 1954 р. (в лат. мові). Автор подає ґенезу василіянських монаших правил та їх ревізії згідно з новим східнім монашим правом.

Чергова стаття проф. Андрусяка п. н. „Ґенеза і розвиток східньослов'янських народів" обговорює важливу проблему постання слов'янських народів Сходу. Проблема ця, як відомо, має різне насвітлення. Особливо росіяни стараються доказати, що колись існував один „русский народ", і в залежності від того ціла концепція їхньої політики йшла в тому напрямі. В тому дусі перекладена та інтерпретована „Повість временних літ", з якої термін Русь перекладається просто „русский".

Вибиратимуть 33 губернаторів, 34 сенаторів і 435 конґресменів

Вашингтон. — Цього року 4-го листопада американські виборці мають вибрати 33 губернаторів, 34 сенаторів і всіх 435 конґресменів. Крім того новий стейт Аляска 25-го листопада має вибрати двох сенаторів і одного конґресмена. Під час цьогорічних виборів республіканці хотіли б здобути контролю Конґресу, де тепер є 49 демократичних і 47 республіканських сенаторів та 233 демократичні і 197 республіканських конґресменів. Цього року вибирають третину сенаторів (32) і ще двох сенаторів, які померли (Західня Вірджінія і Північна Каролайна). Республіканці мали б вибрати 21, а демократи 13 сенаторів, якщо б мав залишитися теперішній стан в Сенаті. З 13-ох сенатських місць до вибору аж 6 є в південних стейтах, де є запевнений вибір демократів. З цього виходить ,що республіканці мусять вести дуже завзяту виборчу аґітацію, коли вони дійсно думають про перемогу в виборах і про контролю над Конґресом. Демократи мають вибрати 20 губернаторів а республіканці тільки 13-ох.

Вибори в Мейн будуть політичним барометром листопадових виборів

Вашингтон.—У стейті Мейн в понеділок 8-го вересня відбудуться цього року по раз останній вибори на два місяці вчасніше, як у решті стейтів, і тому очі всіх політиків очікують висліду цих виборів, щоб пізнати, яка тенденція існує цього року серед виборців цієї країни. Загально відоме речення: „Як іде Мейн, так голосує ціла країна". Та деколи, хоч рідко, виборці з цього стейту не віддзеркалюють настроїв в інших стейтах, і так в 1936 році велику перемогу здобув президент Ф. Д. Рузвелт, а Мейн голосував на республіканця Алфреда М. Лендона. В 1956 році виборці Мейну вже в вересні виявили, що переможуть демократи, але демократи розчарувалися були, бо гадали, що на основі успіхів у стейті Мейн їм вдасться здобути і президентуру, але це не сталося. У виборах 1960 року стейт Мейн голосуватиме в листопаді разом із іншими стейтами, бо він змінив свою конституцію.

З ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ У. Н. С.

Вунсакет, Р. Ай.

Свіжа могила

17-го серпня 1958 р. з української православної парафії св. Архистратига Михаїла в Вунсакеті відійшла на вічний спочинок всім добре знана парафіянка — Розалія Вецал.

Ще молодою дівчиною приїхала до Америки 1912-го року із села Глібів, повіт Скалат, та замешкала в Вунсакеті, Ровд Айленд. Рік пізніше (1913) вийшла замуж за Миколу Вецала, з яким прожила спокійно 45 літ. З цього примірного подружжя народилося четверо дітей — дочка Марія (замужня Маланчук), та три сини: Стефан, Василь та Евген, які вже подружені. Покійна Розалія дорожила скарбом святої віри, в якій виховала своїх дітей.

Її 65-літній шлях повний труду і постійної активности, глибокого та живого відчування потреби служити Богові, українській спільноті та своїй родині, яку так щиро любила. Вона зійшла з цього світу по короткій, але важкій недузі. До останнього віддиху свого життя вона була при повній пам'яті, а коли наблизилась остання хвилина її життя, вона молилася, знаком хреста благословила свою родину та перейшла у вічність.

У нашому смутку по Покійній хочеться шукати тих моментів, що в'яжуть її з нами, хочеться згадати про прикмети її благородної душі, щоб стали вони відомими загалові, щоб могли заохочувати до наслідування та щоб збереглися на вічну пам'ять про Неї.

Покійна Розалія Вецал була доброю людиною, може не раз задоброю, бо інколи добротою її надуживали. Це та природня, глибока, невідроблена, безкорисна доброта, що світилася постійно в її очах, в усмішці в розмові, в цілій її поведінці, в усьому житті. Доброта стимулювала її до зацікавлення людьми, зокрема життям українських скитальців (в 1947 - 1953 рр.), яким вона щедро помагала, вона стимулювала бл. п. Розалію з раннього її життя до всіх виявів громадської діяльности. Покійна належала до багатьох організацій: Сестрицтва Преч. Діви Марії, Союзу Українок Америки, Українського Народного Союзу та Українського Конґресового Комітету Америки, філія Вунсакет, в якому була скарбником на протязі останніх років. Тому сміло можна сказати, що її особисте життя було пов'язане з громадським так тісно, як тільки може його поєднати гармонійна, прямолінійна, глибоко мисляча людина, поминувши те, що Покійна не мала навіть середньої освіти.

Величавий похорон відбувся в четвер, 21-го серпня, при великій участі людей. Прощальне слово виголосив місцевий парох о. прот. Степан Біляк, в якому вказав на велику втрату, що її відчули чоловік, дочка, сини, наша українська православна громада та все українське суспільство міста Вунсакету в зв'язку зо смертю вірної дружини, дорогої матері, доброї членкині парафії та багатьох організацій, української патріотки, людини доброї, лагідної вдачі, завжди діяльної, з запалом до праці для свого українського народу і слави Божої.

Тіло бл. п. Розалії похоронено на парафіяльному цвинтарі в Блекстовні, Масс. Після похорону в парафіяльній залі відбулась поминальна трапеза, на якій зібрано $150 в пам'ять Покійної та розподілено на різні народні цілі. Чоловік Покійної п. Микола Вецал додатково зложив $25 на Церкву Пам'ятник в Савт Бавнд Брук.

о. прот. Степан Біляк

З наших буднів

РОЗДУМУЮЧИ НАД ЛИСТОМ

Ще раз і ще раз прочитую листа від рідної - дорогої особи, написаного так добре знаним почерком на так добре знаному папері, і відчуваю, як важко збагнути те все, що там, у Краю, діється ...

„Наш сусід Герасим вернувся, а не було його 12 років. Він поїхав ще тоді, як Василько помер. Він тепер міг би тут бути, але здається, що поїде назад туди, де був досі. Досить добре виглядає, поправився, і каже, що там збіжжя багато і все свої люди, а вдома вже не має що робити ..."

Для пояснення: сусід Герасим був депортований у 1946 р., незадовго після того, як його син Василько, абсольвент Торговельної Школи, літ 19, згинув у партизанському бою, разом з іншими хлопцями з його відділу.

Сусід Герасим ніби живий стоїть мені перед очима... Не мав він у своїй натурі нічого з цигана чи батрака безрідного, що нині тут, а завтра там. Це був статечний господар, тип Стефаникового Максима, що надусе любив свою землю. За переорану межу трохи не забив орчиком двоюрідного брата та й процесувався потім із ним, за клапоть ґрунту щось чи не три роки, аж війна в 1939-му році і прихід „визволителів" перервали це копітовне, а завзяте шукання „рихту".

Що ж це сталося з тобою, сусіде Герасиме, що ти, відбувши десять чи дванадцять років каторги в далекій північній тайзі, тепер — сам туди вертаєшся, покидаєш рідне село і рідну земленьку, якій віддав стільки кривавого поту, де могили твоїх батьків і дідів, де в молодому зрубі, заросла папороттю і вовчими ягодами, могилка твого замученого сина? ..

З інших листів, що приходять „окружними дорогами", довідуємось подібне: цей і той відсидів стільки й стільки років, приїхав додому, трохи „покрутився" і назад вернувся. Правда, може декому „помагають" вертатися, тоді це зрозуміла річ. Але самому, добровільно? .. Як сусід Герасим?

В одному листі репатріована до Польщі сестра пише братові (в Америці): „То ще не знати, де тепер більше українців — у Сибірі чи вдома. Але що там трохи свобідніше дихати, як вдома, то це правда. Наші люди живуть на т. зв. „вільних поселеннях", гуртом, цілими селами, закладають церкви і читальні, влаштовують концерти, представлення, як за давніх часів у Галичині. А вдома — все якесь інше стало. Ніби люди ті самі, і не ті самі. Вони звикли до одного горя, а ми до іншого, і тепер важко знайти нам спільну мову".

Коли роздумую над трагедією сусіда Герасима та інших „вільнопоселених", мені знову виринає перед очима постать Максима із Стефаникових „Синів"...

Так, той український Йов утратив все: двох синів, дружину, здоров'я, силу і спокій душі, але осталася йому рідна нива, мати-земля, що м'якою ріллею пестила його босі, потріскані старі ноги, давала йому цю м'якість... „яка так рідко гостює в душі мужика".

В сусіда Герасима все пропало, все загарбано, навіть землю взяли до колхозу. Не стало в його житті тієї останньої м'якости — пестощів рідного чорнозему. Може й тому саме його душа ствердла та загерствіла на камінь, що він без крихти жалю покидає рідний край і село та з бурлацькою торбою вертається в Сибір неісходиму?

Ікер

РЕКОРДОВО ВИСОКІ ЗАРОБІТКИ В ЛИПНІ Ц. Р.

Ню Йорк. — Районовий директор статистичного бюра при департаменті праці Роберт Р. Белов повідомляє, що в липні заробітна платня промислового робітника з трьома членами родини по заплаченні податків була рекордово висока і виносила $75.38, а $67.97 самотного робітника. Ці платні були на $1.15 більші в порівнянні з липнем 1957. Але купівельна сила цієї платні цього року була дещо менша в порівнянні з минулим роком внаслідок збільшення коштів прожитку.

● Президент підписав закон, який забороняє пошті пересилати порнографічну літературу. Осіб, які пересилають поштою такого роду літературу, новий закон карає грибною до 10,000 долярів і в'язницею до 10-ох років.

НАМ ПИШУТЬ:

„Я недавно приїхав з Арґентини і знаю якою потіхою для наших земляків буде приїзд КАПЕЛІ. Ми, читаючи американську пресу, все тішилися успіхами Конґресового Комітету, і КАПЕЛЯ в світі зробить не менше добра.

З перших своїх заробітків я сплатив Національний Даток в сумі 10 дол., та на поїздку КАПЕЛІ висилаю одноденний заробіток — 15 дол. Незадовго вишлю більше. (Юхим Приймак, Дітройт).

(FRIENDS OF THE UKRAINIAN BANDURISTS CHORUS, P. O. Box 119, Detroit 12, Mich.)